

بهبود درک دانش آموز در رابطه با مبحث خانه شما چه شکلی است؟ (مطالعه ای به شیوه کنش پژوهی)

رقیه بیگدلی تبار^۱

عاطفه حیدری^۲

^۱ کارشناسی ، آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان زنجان

اداره آموزش و پرورش شهرستان انگوران

Gmail: faezeh310578@gmail.com

^۲ کارشناسی ، آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان زنجان

اداره آموزش و پرورش شهرستان انگوران

Gmail: faezeh310578@gmail.com

چکیده:

برنامه های درسی تربیت معلم و آموزشگران در مراکز تربیت معلم باید مروج این دیدگاه باشند که پداگوژی فرایند متاخر از برنامه ریزی درسی نیست بلکه معلم به عنوان پژوهشگر در نتیجه تدریس اثر بخش قادر به خلق بهترین و مناسب - ترین برنامه های درسی برای دانش آموزان خود خواهد بود دانشجو معلمان باید به عنوان خالق برنامه های درسی درک کنند که تدریس شکلی از پژوهش است و هدف آن فهم این است که چگونه ارزشهای تربیتی را به اشکال واقعی عمل ترجمه ، کنیم در این صورت کنش پژوهشی خود به مثابه فرایند رشد حرفه ای معلم است. جامعه آماری پژوهش کلیه دانش آموزان کلاس پنجم مدرسه شاهد ریحانه زنجان می باشد و نمونه شامل دانش آموزان کلاس پنجم مینا مدرسه شاهد ریحانه است نمونه گیری به شیوه جهت دار انجام گرفته و اطلاعات پژوهش از طریق مشاهده مستقیم جمع آوری شده است.

واژگان کلیدی: کنش پژوهی - طراحی آموزشی - آموزش فعال -

مقدمه:

کنش پژوهی به مثابه عمل فکورانه، تربیتی پژوهشی است که بواسطه آن میتوان به سوالاتی از این قبیل پاسخ داد؛ اینکه چگونه میتوان در مورد مناسب بودن برنامه درسی و کیفیت دانش و محتوای آن شناخت حاصل کرد؟ و بهترین شیوه سازماندهی این دانش به منظور تدریس و یادگیری بهتر آن چیست؟ از دیدگاه جان، الیوت پاسخ به چنین سوالاتی تنها بر مبنای تجربه تأملانه معلمان در کلاسهای درس متفاوت و بافتهای مدارس مختلف قابل حصول است. در حقیقت، در قلب جنبش معلم به عنوان پژوهنده این مفروضه قرار داد که معلمان باید به خلق کنش پژوهی تحت تأثیر پارادایم عقلانیت تکنیکی یا دانش و نظریه هایی دست بزنند که ریشه در عملکرد واقعی آن ها دارد و این دقیقاً متفاوت با صرفاً به کارگیری نظریه ها و یافته های بیرونی است (کسون، ۲۰۱۰) اما مسئله اینجاست که زمانی که معلم خود را در حصار یک برنامه درسی از پیش تعیین شده محصور مینماید و تکلیف دیگری غیر از تحقق اهداف و نتایج یادگیری مشخص را پیش روی خود نمیبیند هیچ گاه قابلیت فراهم آوردن پاسخی مناسب برای این سوالات را ندارد این وضعیت نتیجه این تصور معلمان است که پژوهش، سبکی از تولید دانش میباشد که خارج از عملکرد معمول معلمی است. اما اذعان به این واقعیت که برنامه درسی مجموعه ای از دانش یا محتوای ایستا و از پیش تعیین شده ای نیست که بوسیله فرایند یاددهی و یادگیری بازتولید شود بلکه برنامه درسی انتخاب و سازماندهی محتوا، درون فرایند فکورانه و پویای یاددهی و یادگیری است و دائماً از این فرایند تکامل می یابد (الیوت، ۱۹۹۱) تصویر دیگری از کنش پژوهشی را برای هر معلم یا پژوهشگری ترسیم می کند. این فرایند فکورانه، تربیتی تجلی نوعی پژوهش در برنامه درسی است. اینجاست که معلم جایگاه حقیقی خود را به عنوان یک پژوهشگر پیدا میکند و معلم پژوهنده «مصادق واقعی خود را می یابد. هنگامی که معلم در نقش پژوهشگر ظاهر میشود او به طور حرفه ای در پژوهشی هدفمند، تأملانه و منظم درگیر میشود در ایفای این نقش معلم علاوه بر تکالیف معمول تدریس در گیر در طرح سوالاتی میشود که مبتنی بر مسائل تربیتی است که او درک کرده است و سپس داده های لازم را جمع آوری و مورد تفسیر و بررسی قرار میدهد و در نهایت به منظور بهبود عمل تربیتی به نگارش و نشر آن می پردازد (کسون ۲۰۱۰) در قلمرو پژوهش برنامه درسی کنش پژوهشی روش قابل اطمینانی برای سنجش و ارزیابی سودمندی ساختارهای برنامه های درسی تغییرات و اصلاحات و مواد آموزشی مربوطه محسوب میشود (لامکین و صالح ۲۰۱۰)

به زعم الیوت تدریس و پژوهش فرایندهای مجزا از هم نیستند بلکه هر دو ابعاد یک فرایند واحد به شمار میروند جدا شمردن پژوهش از تدریس دلالت بر جدایی بین برنامه ریزی درسی و تدریس دارد. بنا بر دیدگاه، الیوت هنگامی که معلمان از طریق کنش پژوهی برای بهبود کیفیت تربیتی تجربیات یادگیری شاگردان تلاش میکنند آن ها لزوماً در مورد شیوه های تأثیر ساختارها و ارزشهای برنامه درسی بر فرایند یاددهی و یادگیری در کلاس درس تأمل می کنند. در این معنا کنش پژوهی دلالت بر مطالعه ساختارها و ارزشهای زیربنایی برنامه درسی دارد. کنش پژوهشی مستلزم بررسی طیفی از دیدگاههای مختلف در مورد کنش ویژه مورد است. به زعم الیوت، گفت و شنود با دیگران - همکاران دانش آموزان و والدین و..... باعث میشود معلم همزمان که فهم خود را از چگونگی تحقق غایات و ارزشهای تربیتی گسترش مینماید صداهای دیگران را نیز در این فهم بگنجانند الیوت این محاوره را نوعی سه سوسازی قلمداد کند. هر پژوهش کنش پژوهی باید بسته به بافت مطالعه به نسبت متفاوتی از هر یک از این کیفیت های فوق برخوردار باشد (الیوت، ۲۰۰۸، ۱۷۰). هدف از این پژوهش بهبود درک دانش آموز در رابطه با اشکال خانه می باشد.

روش تحقیق:

پژوهش حاضر پژوهشی به شیوه کنش پژوهی با روش توصیفی و تحلیل کیفی می باشد جامعه آماری پژوهش کلیه دانش آموزان کلاس پنجم مدرسه شاهد ریحانه زنجان می باشد و نمونه شامل دانش آموزان کلاس پنجم مینا مدرسه شاهد ریحانه است نمونه گیری به شیوه جهت دار انجام گرفته و اطلاعات پژوهش از طریق مشاهده مستقیم جمع آوری شده است. پژوهش ذکر شده در مدرسه شاهد ریحانه مدرسه ابتدایی دخترانه واقع در ناحیه 1 استان زنجان صورت گرفته است. این مدرسه دارای 13 کلاس می باشد 2 کلاس آن کلاس پنجم بوده و یکی از این دو کلاس تحت عنوان کلاس پنجم مینا جهت انجام پژوهش انتخاب شده است..

کنش پژوهی:

طراحی واحد یادگیری:

ایده کلیدی:

آشنایی با خانه

مفاهیم:

نقشه، جهت ها، موقعیت مکانی، انواع خانه ها، تغییرات خانه ها، ابزار های ساختمان سازی، مشاغل ساختمان سازی

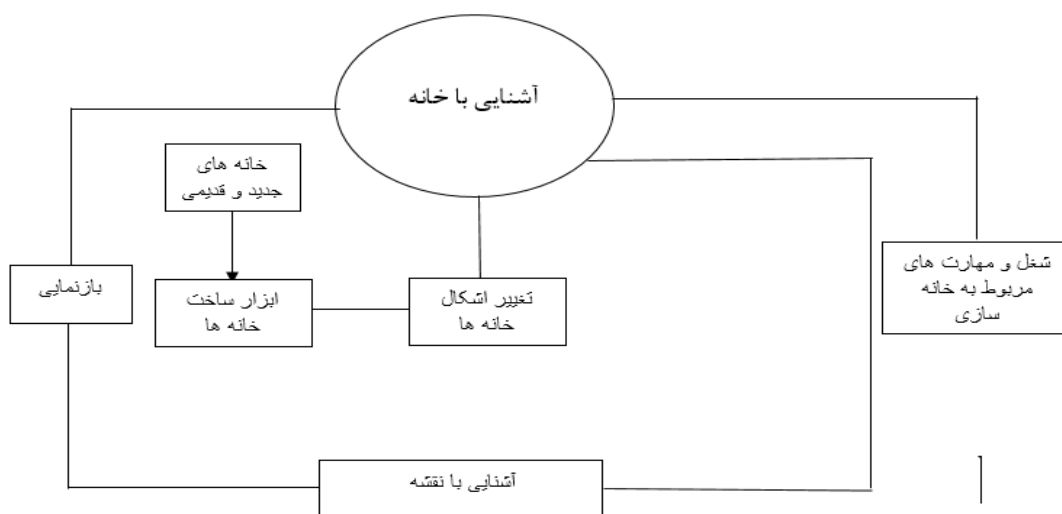
شایستگی:

با آشنایی با نقشه و شکل خانه های مختلف و شغل های مربوط به خانه سازی دانش آموز در زندگی بر میراث فرهنگی و شغل های مختلف ارزش میگذارد و از مهارت ها در زندگی شغلی آینده استفاده می کند.

مهارت ها:

تعریف کردن و تشخیص دادن، شناسایی کردن، مثال زدن، کشیدن تصاویر و نقشه ها، نقشه خوانی، به کار بردن

نقشه ی مفهومی:

ملاک ها و سطوح عملکرد:

سطح 3	سطح 2	سطح 1	ملاک ها
موقعیت مکانی بخش های مختلف خانه را نسبت به هم تشخیص می دهد	موقعیت مکانی بخش های مختلف خانه را تشخیص می دهد	بخش های مختلف خانه را تشخیص می دهد.	تشخیص موقعیت قسمت های مختلف خانه نسبت به یکدیگر

ابزار های لازم در خانه سازی را از میان سایر ابزار ها شناسایی می کند.	تصویر ابزار های خانه سازی را رسم می کند.	ابزار های لازم برای خانه سازی را نام می برد	شناسایی ابزار های خانه سازی
خانه خود و اقوام را به عنوان خانه های جدید و قدیمی مثال میزند	برای انواع خانه های جدید و قدیمی مثال میزند	برای انواع خانه های ویلایی و آپارتمانی مثال میزند	مثال زدن برای انواع خانه ها
نقشه خانه خودشان را رسم می کند	نقشه خانه را با توجه به توضیح معلم رسم می کند	نقشه خانه را از روی تصویر کتاب رسم میکند	ترسیم نقشه خانه ها
نقشه خانه خودشان را ترسیم کرده و به خوبی میخواند	نقشه ای که معلم چاپ کرده می خواند	نقشه کتاب را می خواند	خواندن نقشه
انواع مهارت های خانه سازی را به عنوان شغل آینده خود بکار میبرد.	با افراد مختلف در شغل های مختلف ساختمان سازی مشورت کرده و این اطلاعات را برای پیدا کردن زمینه علاقه و استعداد خود بکار میبرد	انواع افراد دارای شغل های خانه سازی را برای ساخت ساختمان در آینده بکار میبرد.	به کاربردن مهارت های خانه سازی به عنوان شغل آینده

طراحی واحد یادگیری

مدرس: عاطفه حیدری درس: خانه ما چه شکلی است؟ پایه: پنجم ابتدایی فصل: پنج

تعداد دانش آموزان: ۲۰ نفر مدت زمان: ۴۵ دقیقه

۱) برقراری ارتباط: (۵ دقیقه)

در ابتدا پس از ورود معلم به کلاس و انجام فرایند سلام و احوال پرسی و حضور و غیاب جهت مرور درس جلسه قبل و زمینه سازی برای ورود به درس جدید و ایجاد انگیزه معلم یک فیلم راجع به خانه پخش می کند و با دانش آموزان راجع به آن حرف می زند.

۲) به تجربه گذاشتن: (۱۰ دقیقه)

دانش آموزان به صورت گروهی نشسته معلم روی کاغذ A۴ نقشه های مختلف ترسیم و کپی می کند و در اختیار دانش آموزان قرار می دهد. معلم از دانش آموزان می خواهد روی نقشه مکان ها را با انگشت نشان بدهند و دنبال کنند. مثلاً حیاط کجاست؟ حالا برو به سمت چپ ... چه مکانی میبینی؟ حالا برو به سمت راست؟ چه مکانی میبینی؟

کدام مکان کوچکتر است؟ مابین حیاط و آشپزخانه چه مکانی قرار گرفته است؟ وقتی وارد خانه

میشوی کدام مکان در روبرو قرار دارد؟

۳) به کار بستن: (۱۰ دقیقه)

معلم دانش آموزان را به سالن می برد و موقعیت مکانی کلاس های مختلف نسبت به هم (چپ و راست بودن) را از آن ها سوال می کند.

۴) به اشتراک گذاشتن (۱۰ دقیقه)

دانش آموزان ویژگی و جایگاه مکان های مختلف خانه ی خود (حمام، اتاق خواب، آشپز خانه و...) را شرح می دهند و تفاوت خانه ی پدر بزرگشان با خانه ی خودشان را توضیح می دهند سپس معلم اطلاعاتی راجع به تفاوت خانه های جدید با قدیمی به آن ها می دهد و از یکی از دانش آموزان می خواهد درس را روخوانی کند.

۵) انتقال به موقعیت جدید: (۱۰ دقیقه)

معلم از گروه ها می خواهد همه شغل هایی را که در ساختن خانه نقش دارند روی کاغذ بنویسند. سپس برای تعمیق آموزش تصاویری از هریک از مشاغل تهیه و در کلاس نمایش میدهد. به عنوان تکلیف از دانش آموزان بخواهیم وقتی بزرگ شدند دوست دارند چه خانه هایی داشته باشند خانه دلخواه و ایده آل خود را نقاشی کنند و به کلاس بیاورند. کسانی که تمایل به نقاشی ندارند میتوانند این خانه را توصیف کنند و در چند جمله بنویسند که خانه دلخواه آنها چه خصوصیتی دارد.

تامل و باز اندیشی قبل از عمل در طرح درس تنظیم شده:

بازبینی شخصی: در طرح درس حاضر ابتدا مفاهیم، پیامد ها و شایستگی ها، مهارت و ملاک ها و سطوح عملکرد لازم برای یادگیری آورده شده لذا چهارچوب تدریس و فعالیت های متقابل معلم، دانش آموز به طور کامل روشن است. در مرحله اول طرح درس ایجاد ارتباط و افزایش انگیزه در دانش آموزان صورت گرفته است برای جذاب تر بودن فرایند ایجاد انگیزه معلم میتواند دانش آموزان را به حیاط مدرسه برده و در طول مسیر کلاس تا حیاط راجع به موقعیت قسمت های مختلف با یکدیگر صحبت کنند اما به دلیل اینکه این طرح درس در شرایط کرونایی برنامه ریزی شده است به احتمال زیاد موقعیت لازم برای این فعالیت به وجود نیاید بخاطر همین به پخش فیلم مرتبط جهت افزایش انگیزه دانش آموزان و ارتباط گرفتن با موضوع بسنده شده است. در بخش دوم با بررسی گروهی نقشه و پاسخگویی به سوالات معلم فعالیت های لازم برای یادآوری تجارب دانش آموزان به صورت مناسب انجام گرفته است در بخش سوم که مرحله بکار بستن می باشد دانش آموزان همراه معلم خود به بررسی جایگاه های مختلف سالن مدرسه میپردازند و معلم توضیحات تکمیلی را ارائه میکند. در مرحله به اشتراک گذاشتن دانش آموزان با توجه به آموخته های خود موقعیت خانه خود و خانه مادر بزرگش را به کلاس ارائه می کند. در مرحله انتقال به موقعیت جدید با توجه به

محتوا درس ضروری به نظر می‌رسد برای آشنایی دانش آموزان با کاربرد مشاغل مختلف بازدیدی از یکی از کارگاه‌ها انجام گیرد و بهتر است اگر شرایط بیماری کرونا بهبود یابد این بازدید جزو اولویت فعالیت های آموزشی قرار بگیرد.

مشاوره با معلم راهنما: طرح درس خود را برای سرکار خانم احمدی معلم محترم کلاس پنجم سنبل ارسال کرده و ایشان فرمودند همه مراحل لازم برای داشتن یک تدریس ساختار مند و مشارکتی در طرح درس آورده شده و مشکل خاصی در طرح درس نمی بینند.

تحلیل باز خورد های دانش آموزان معلم راهنما و استاد راهنما و تفسیر آن ها در قالب گزارش روایی و استفاده از کد گذاری:

باز خورد دانش آموزان: دانش آموزان برای پاسخ گویی به سوالات و انجام فعالیت ها داوطلبی میشدند و دوست داشتند راجع به قسمت های مختلف خانه خودشان صحبت کنند. همچنین بیان داشتند که خانه آن ها برعکس چیزی که کتاب گفته از خانه مادر بزرگشان بزرگتر است باز خورد معلم راهنما:

پس از پایان فیلمبرداری ابتدا فیلم خود را در شبکه آموزش شاد همراه فیلم آموزش ریاضی برای معلم راهنما ارسال کردم ایشان از روند تدریسم بسیار رضایت نشان دادند و گفتند پخش فیلم در اول کلاس برای آمادگی ذهنی دانش آموزان کمک زیادی کرده است و آنان را وادار به تفکر راجع به خانه ها در محیط واقعی می کند. نقشه یکی از ابزار های مهم برای تدریس این درس است و کار درستی کرده بودم که نقشه را در اختیار دانش آموزان قرار دادم حتی میتوانستم از دانش آموزان بخواهم خود نیز نقشه ای را در کلاس ترسیم کنند. همچنین یکی از ایراد های اغلب نو معلمان را عدم توجه به کتاب درسی بیان کردند و روخوانی از کتاب که من در روند تدریس خود اجرا کرده بودم را به عنوان یک نکته ضروری می دانستند. پیشنهاد کردند درس های این چینی را که از دو بخش خانه و مشاغل مربوط به آن تشکیل شده است در دو جلسه به دانش آموزان تدریس کنم و حتما حل کاربرگ های کتاب را به عنوان تکلیف به دانش آموزان یادآوری کنم.

ردیف	کد	مقوله	تم
۱ و ۱	داوطلب شدن برای پاسخ به سوالات و شرکت در فعالیت ها.	یادگیری دانش آموزان	باز خورد دانش آموزان
۱، ۲	انجام فعالیت گروهی و بحث راجع به خانه خودشان.	شکل گیری فضای مشارکتی و آرام آموزشی	
۱ و ۳	بیان نکته این که برعکس توضیح کتاب خانه آن ها از خانه مادر بزرگشان بزرگتر است.	ایجاد چالش ذهنی برای دانش آموزان	
۲، ۱	پخش فیلم در اول کلاس برای آمادگی ذهنی دانش آموزان کمک زیادی کرده است و آنان را وادار به تفکر راجع به خانه ها در محیط واقعی می کند	ایجاد انگیزه مناسب	باز خورد معلم راهنما
۲، ۲	نقشه یکی از ابزار های مهم برای تدریس این درس است و کار درستی کرده بودم که نقشه را در اختیار دانش آموزان قرار دادم		
۲، ۳	روخوانی از کتاب که من در روند تدریس خود اجرا کرده بودم را به عنوان یک نکته ضروری می دانستند	ابزار آموزشی مناسب	

		پیشنهاد کردند درس های این چینی را که از دو بخش خانه و مشاغل مربوط به آن تشکیل شده است در دو جلسه به دانش آموزان تدریس کنم	۲,۴
	عدم توانایی در تقسیم درست و مطابقت بین زمان و محتوا		
	عدم توجه به فعالیت های کتاب درسی	حتما حل کاربرگ های کتاب را به عنوان تکلیف به دانش آموزان یادآوری کنم.	۲,۵
بازخورد استاد راهنما			

ثبت و واکاوی تجارب (تامل بعد از عمل):

پس از پایان تدریس متوجه شدم برخی مباحث کتاب که جزو اصول و مفاهیم نیستند صرفاً به دلیل درستی در اغلب موارد بیان شده اند و ممکن است افراد تجارب متفاوت تری در زندگی راجع به این مباحث داشته باشند و بهتر است در کلاس درس این مباحث را به عنوان امکان بیان کنیم و اگر دانش آموزان تجربه متفاوتی داشته باشند دچار سر در گمی نشوند به طور مثال در مبحث ویژگی خانه های قدیمی و جدید به دلیل عدم انطباق ویژگی نوشته شده در کتاب با خانه واقعی دانش آموزان آن ها دچار سردرگمی شده بودند. همچنین متوجه شدم هر چند فعالیت های تکمیلی مفید باشند کتاب درسی و فعالیت های آن در اولویت قرار دارد و ابتدا باید به آن ها بپردازم و در صورت وجود زمان و گنجایش ذهنی دانش آموزان از فعالیت های کمکی استفاده کنم.

کسب تجربه و اصلاح بیانیه من و آغاز چرخه بعدی کنش پژوهی:

به دلیل تازه کار بودن و عدم تجربه زیاد بهتر است تمرین بیشتری برای بررسی محتوا کتاب و تقسیم محتوا با توجه به کنش دانش آموزان و زمان در دسترس انجام گیرد.

نتیجه بحث

تلقی کنش متأملانه و فکورانه معلم به عنوان شکلی از پژوهش تربیتی ایجاب میکند که تربیت معلم نیز به عنوان عملی متأملانه نگریسته شود. برنامه های درسی تربیت معلم و آموزشگران در مراکز تربیت معلم باید مروج این دیدگاه باشند که پداگوژی فرایند متاخر از برنامه ریزی درسی نیست بلکه معلم به عنوان پژوهشگر در نتیجه تدریس اثر بخش قادر به خلق بهترین و مناسب - ترین برنامه های درسی برای دانش آموزان خود خواهد بود دانشجو معلمان باید به عنوان خالق برنامه های درسی درک کنند که تدریس شکلی از پژوهش است و هدف آن فهم این است که چگونه ارزشهای تربیتی را به اشکال واقعی عمل ترجمه کنیم، در این صورت کنش پژوهشی خود به مثابه فرایند رشد حرفه ای معلم است به عبارتی دیگر، تدریس ارزشیابی و رشد حرفه ای فرایندی یکپارچه و در هم تنیده است که عمل تربیتی فکورانه را تشکیل میدهد و آموزشگران در مراکز تربیت معلم باید حمایتگر این عمل باشند باید از این تصور که کنش پژوهی به عنوان مجموعه ای از مراحل تکنیکی استاندارد است که باید آموزش داده شود اجتناب شده و روش شناسی اقدام پژوهی به عنوان مجموعه ای از اصول پویایی نگریسته شود تا معلمان به کمک آنها عمل تربیتی فکورانه خود را به گونه ای ساختارمند انجام دهند در ترویج و آموزش برای کنش پژوهی باید به معلمان کمک شود تا عقایدی که زیربنای اعمال آنها قرار می گیرد، شفاف سازی نموده و در عمل آزموده و نهایتاً نشر دهند. بنابراین ترویج و حمایت کنش پژوهی صرفاً به عنوان یک ابزار روش شناختی، پژوهش از اصالت و کیفیت آن می کاهد

منابع

مهر محمدی محمود (۱۳۷۹) اقدام پژوهی رویکردی موثر در حرکت نظام‌های پژوهشی انسانی - اجتماعی به سوی تعادل، مدرس علوم انسانی، دوره چهارم، شماره یک
 آل حسینی فرشته مهر، محمدی محمود (۱۳۹۱) عمل زمینه سازی تربیتی تحت هدایت تفکر متعارف یا تأملی، اندیشه های نوین، تربیتی دوره هشتم، شماره دو

- Cochran-Smith, Marilyn and Lytle, Susan L. (1999): Relationships of Knowledge and Practice: Teacher Learning in Communities, Review of Research in Education .Vol. 24 , 249-305
 Carr, wilfred (2006): Philosophy, Methodology and Action, Research Journal of Philosophy of Education, Vol. 40, No. 4,421-435
 Eisner, Elliot (2002): From episteme to phronesis to artistry in the study and improvement of teaching, Teaching and Teacher Education, 18, 375-385
 Elliot, john (2009): Building Educational Theory through Action Research, in The SAGE Handbook of Educational Action Research. Susan E Noffke, Bridget Somekh, SAGE
 Elliot, john (1991): action research for educational change, open university press.
 Elliot, john (2015): Educational action research as the quest for virtue in teaching, Educational Action Research, Vol. 23(1), 4-21
 Kesson, Kathleen R(2010): Teacher as Researcher, 842-846. In Encyclopedia of curriculum studies, edited by Craig Kridel. SAGE
 Lamkin, Marcia L.: Saleh, Amany (2010): action research, in In Encyclopedia of curriculum studies, edited by Craig Kridel. SAGE
 Aoki, Ted T.,(2003): Locating Living Pedagogy in Teacher "Research": Five Metonymic Moments , Curriculum in a new key(2005) : the collected works of Ted T. Aoki / edited by William F. Pinar and Rita L. Irwin. Lawrence Erlbaum Associates
 Connelly, F. M., Clandinin, D. J. (1988). Teachers as curriculum planners: Narratives of experience. New York: Teachers College Press